

Ola Rye

Postkort fra Os

Os kommune kan skilte med en stor og svært variert flora av postkort. Og man kan bokstavelig talt snakke om motiver fra vugge til grav – og nærmest alt derimellom.

Årsaken til denne særdeles rike bilde-skatten skyldes først og fremst flere dyktige lokalfotografer, med Peder Bredalslien (1883-1928) som den mest kjente og desidert mest produktive. Denne syklende

fotografen – på selvbygget sykkel – var såpass anerkjent at han også fikk oppdrag i nabobygdene. Vi kjenner kort fra hans hånd både fra Hodalen og Øversjødalen. I tillegg til alle postkort han laget, var han også en mye brukt fotograf til brylluper og andre store anledninger. Bredalslien ble grundig presentert i årboka for 2020, så ytterligere informasjon kan søkes der.

Fire gårder i Narjordet

Her bare et par punkter om hvordan han signerte kortene sine:

- De mest offisielle kortene har motivnavn skrevet inn med steilskrift i venstre billedkant, og «Eneret Bredalslien» til høyre på kortet. Vi kjenner denne skriften fra kort fra andre deler av landet, så dette er nok kort som er laget av et større trykkeri
- Stedsnavnet på kortet enten påtrykket eller preget inn i kortet. Som regel er det også angitt årstall
- Stedsnavn eller motivnavn skrevet inn på negativet med håndskrift

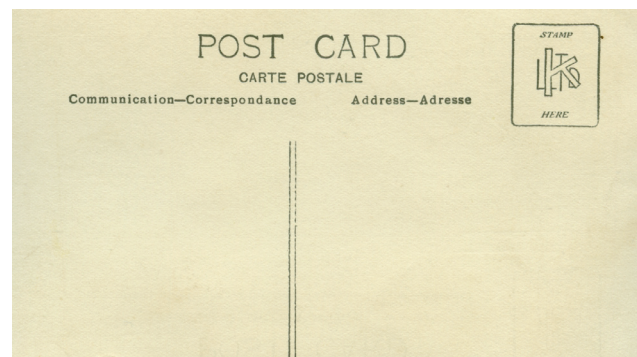

Peder Bredalslien hadde et vidt spekter av motiver. Han laget også postkort med motiv av seg selv. Kortet har Bredalslien preget inn, og det er datert så tidlig som 1909.

- I tillegg finnes det utvilsomt flere motiver med postkortbaksider som er helt uten noen form for signering

En stor del av postkortene fra Os er det som kalles privatkort – påtrykket en standard postkortbaksider, men uten noen forlagsangivelse. Mens de store forlagene som Normann og Mittet ga ut sine kort i tusentall, er de fleste privatkortene i svært små opplag – og dermed sjeldne. For noen populære og interessante kort snakker vi muligens om opplag på noen få hundre, mens andre sikkert ikke har vært trykket opp i mer enn en liten håndfull eksemplarer – til bruk innenfor den engere familie-kretsen. På ett av Bredalsliens har vi forresten funnet en angivelse som forteller at han solgte kortene for 6.00 kr per 100 stk. Dette er et kort med oversiktsbilde fra Narjordet – en type alment interessant kort som sikkert er utgitt i noen hundre eksemplarer. Dette var sannsynligvis et bestilt oppdrag.

Det er to innfallsvinkler til privatkort. Som kulturhistorisk dokumentasjon er de svært verdifulle – og motivmessig mer interessante enn kortene fra de etablerte

De fleste privatkort er utstyrt med denne eller lignende baksider – og teksten er alltid på engelsk.

forlagene. Blant postkortsamlerne er imidlertid disse private bildetrykksakene en liten hodepine. Noen samler alt som har en interessant motivside, mens andre betrakter disse kortene som bilder som tilfeldigvis er utstyrt med en bakside med adresse, skrivefelt og plass til frimerket. I tillegg ble det brukt til en internasjonal tekst, «Post card». Noen samlere innlemmer disse privatkortene i sine samlinger, mens andre ikke gjør det. Og det ene er kanskje like riktig som det andre?

Forlagene tenkte kommersielt og valgte motiver som var iøynefallende, populære og sentrumsnære. Typiske motiver er «landemerker» som jernbanestasjonen, kirken, sentrumsgatene, turisthotellet og oversiktsbilder over stedet. Svært forståelig med tanke på at kortene skulle selge, gjerne gjennom flere år. Stasjonskortene fra Os er interessante. Stasjonen ble åpnet i 1877 og stasjonsbygningen var identisk med de vi finner på Barkald og Auma. I 1958 ble stasjonen flyttet et par hundre meter lenger nord til nyoppsatt bygning der. Kort fra den nye stasjonen er ukjent for artikkelforfatteren.

Postkort fra småsteder som viser «liv og røre» er svært sjeldne fra de store forlagene. Annerledes med privatkortene som i stor utstrekning viser motiver fra dagliglivets gjøren og laden. Vi har vært så heldige å få lånt et stort album etter fotograf Bredalslien, oppbevart på hjemgården hans i nesten 100 år. Dette er ikke noe komplett arkiv, men ifølge eier Paula Bredalslien gir de mange hundre bildene et godt tverrsnitt av fotografens rikholdige produksjon. Her finner vi et bredt bilde av dagliglivet tidlig på 1900-tallet: barnefødsler, brylluper, gravferder, jakt og fiske, veiarbeid, mosetaking, steinbryting, posering med den nye sykkelen – og selvsagt mange

bilder av arbeidshesten og stas-kua. Alle disse motivene har postkortbakside. Men som kort må svært mange av dem sies å være svært private!

I fjorårets artikkel om postkort fra Tolga, ble det antydnet at rundt 300 postkort er utgitt fra tidlig 1900-tall til dags dato. I tillegg finnes det kanskje et par hundre kort under kategorien privatutgivelser. Heller ikke for Os finnes det noen oversikt over kortutgivelser, men antall offisielle kort er trolig ikke veldig forskjellig fra nabokommunen Tolga. Men antallet privatkort kan på grunn av flere produktive lokalfotografer, være adskillig høyere for Os.

Takket være disse privatfotografene, er så godt som hele kommunen godt representert på postkort. Unntakene er Hummelvoll og Myre hvor vi bare kjenner noen ytterst få kort. Bygdene i øst er behørig dekket av Bredalslien, mens Håkon Arnulf Gjelten og Esten Rønning har sørget for en mengde motiver fra Dalsbygda. Ellers er det svært mange nasjonale kortforlag som kan skilte med én eller flere utgivelser fra Os.

Når det gjelder de mest fotograferte motivene, er det to som skiller seg ut: Hummelfjell Turisthotell og Hummelfjellgubben. Sannsynligvis er begge motiver som er trykket for siste gang på postkort. Kortene var viktige i mellommenneskelig kommunikasjon i over 100 år, men dette er desidert en æra som nærmer seg slutten. Vi avslutter med en typisk postkorthilsen – ikke så veldig ulik det vi i dag mottar på mobilen. Det er Per som 8. juli 1912 har sendt følgende hilsen hjem til A. N. Trøen på Os: «Minnesund søndag kveld. Jeg sidder nå ute på Skibladner og skriver disse ord. Kom hit i dag fra Stange. Lever bra. Har i dag badet i Mjøsen. Per».

Forlag og fotografer som har gitt ut kort i Os:

- Alfarheim Boghandel – noen få motiver 1910-20
- M. Engzelius & søn – noen få motiver 1910-20
- Carl Normann – en mengde kort fra ca. 1920 til dags dato. Den desidert største utgiveren av offisielle postkort fra Os
- Norrønafly – noen få flyfoto i svart/hvitt rundt 1960
- Nyeggen, Alvdal – et knippe kort i svart/hvitt på 50-tallet og mange i farger fra 60-tallet
- Knut Aune – noen fargekort fra 1960 til 1990
- Dalsbygda fotoklubb og andre lokale fotografer – fargekort fra 1980-tallet og fremover
- Peder Bredalslien – mange hundre privatkort og offisielle kort ca. 1905 til 1928 (hans aller først daterte bilde – et skole-

fotografi fra Narjordet – bærer årstallet 1903)

- Håkon Arnulf Gjelten (1991-1979), landhandler i Dalsbygda som også syslet med fotografering – en rekke privatkort og halvoffisielle kort, spesielt fra Dalsbygda
- Esten Rønning (1880-1929) var også fra Dalsbygda, men flyttet til Røros hvor han først virket som forretningsfører for avisa Dovre. På 20-tallet arbeidet han for fullt som fotograf. Fotovirksomheten ble etter hans død videreført av Th. Sandnes. Esten Rønning er kjent for mange postkortmotiver fra Røros på 20-tallet, men skal også ha utgitt flere kort fra Os/Dalsbygda

Kortene til denne artikkelen er hentet fra egen samling, samt innlån fra Paula Bredalslien og Terje Sund.

Et spesielt kort, stemplet ca. 1910, av sparebanken. Originalen har tydeligvis vært uskarp, så her er både folk og bygninger skjerpert opp i etterkant. Ukjent utgiver.

Os sentrum slik det så ut rundt 1930. Ubrukt kort utgitt av Carl Normann.

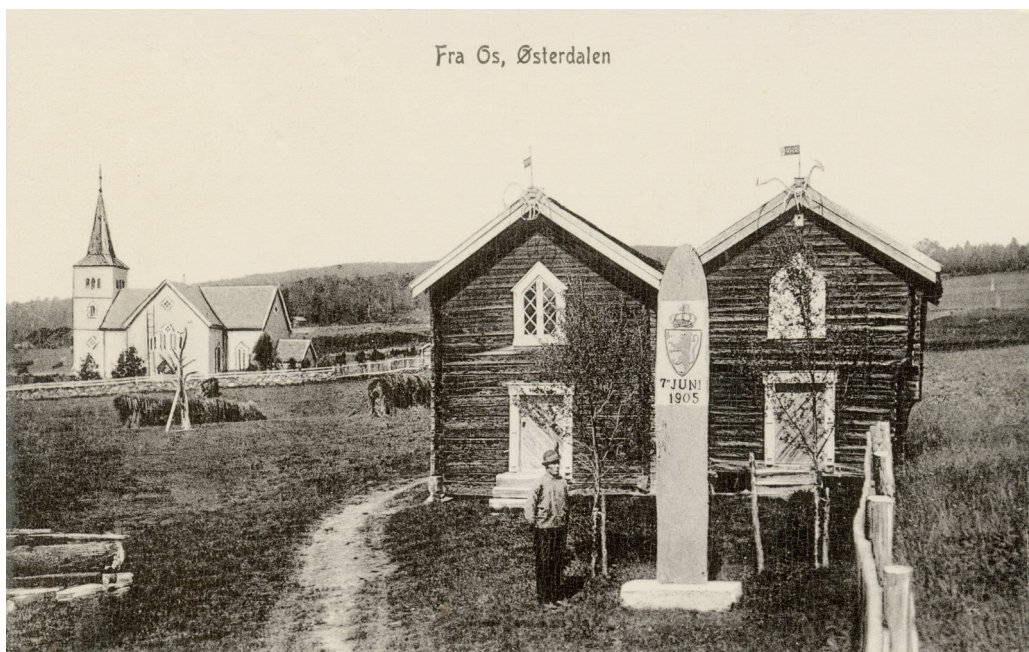
Dette er ett av flere postkort med motiv av den gamle jernbanestasjonen på Os. Kortet er utgitt av Normann og datert 1929.

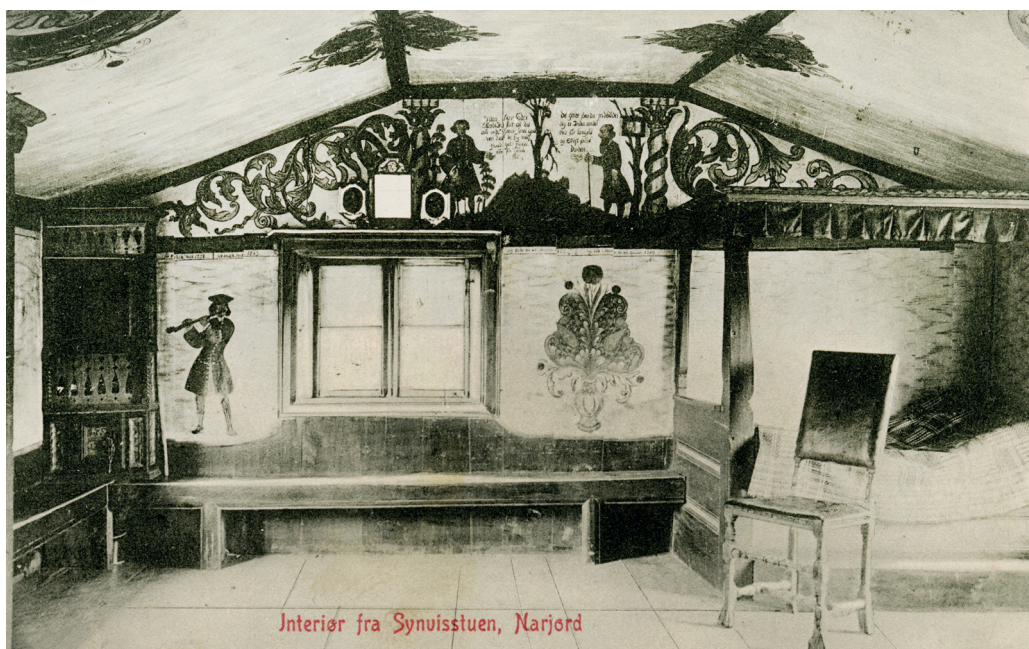
Flott motiv av gamle Os stasjon. Kortet er usignert, men vi tror det er Bredalslien som har tatt det.

Dette fotopunktet har resultert i mange kort av brua – og sentrum. Men å si at dette er et kort ved Os stasjon, er vel å trekke det vel langt! Kort brukt i 1915, utgitt av Normanns kortforlag.

Dette er kanskje det vanligste av alle kort fra Os. Kortet her er stemplet i 1944, men er nok utgitt rundt 1910. Utgiver er Alfarheim Boghandel.

Bortsett fra kirkemotivene, er det uvanlig å finne gamle kort med interiørbilder. Men Synvisstua i Narjordet – med dekorasjonsmaling fra 1744 - var spesiell nok til å bli postkortmotiv. Kortet er ikke datert, men er fra rundt 1910. Utgiver M. Engzelius & Søn.

Ubrukt kort fra rundt 1930 mens Søndvissstua fortsatt stod i Narjordet. Den ble flyttet til Glomdalsmuseet i 1934. Utgiver Carl Normann.

Viktige butikker ble det postkort av. Dette er signert Peder Bredalslien 1926.

Kort brukt i 1930. Samvirkelaget var forhandler av Mil Benzin.

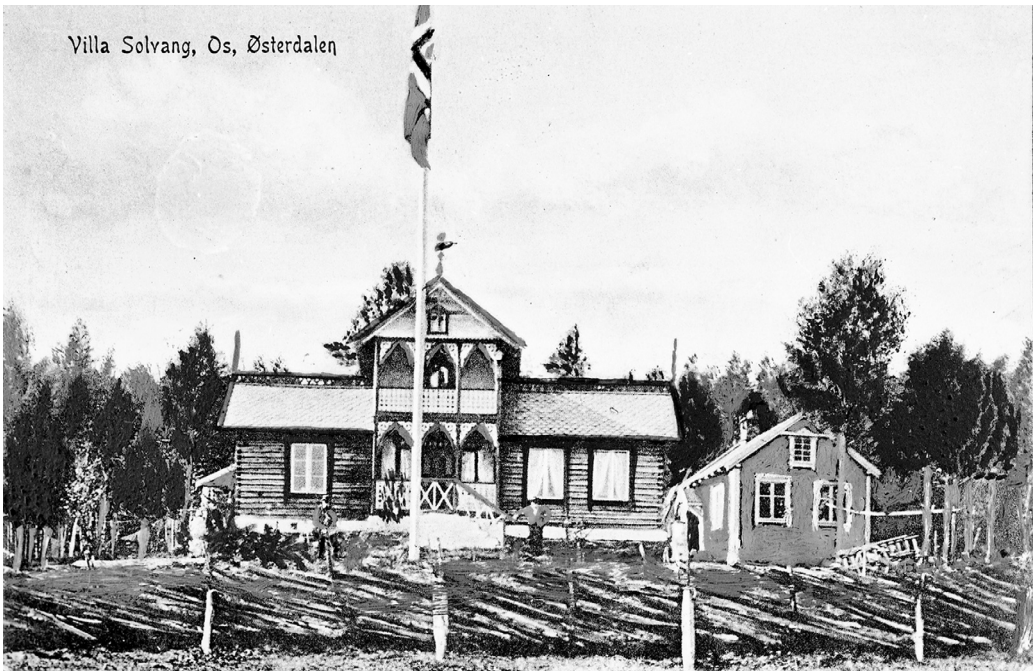
Et teknisk og fotografisk meget bra kort fra Peder Bredalsliens hånd. Motivbeskrivelse og signatur i steilskrift – det er de kvalitetsmessig beste kortene fra denne fotografen. Anført på baksiden at bildet ble tatt 15. juli 1911.

Dette kortet er nok en vareprøve – det mangler den påtrykte baksiden. I stedet står det skrevet pris: kr. 6.00 per 100. Motivet er fra mellom 1910 og 1920.

Flott gardsmotiv fra Tufsingdalen. Ubrukt kort, men fra perioden 1910-1920. Bredalslien preget inn i kortet.

En eiendom som er ukjent for artikkelforfatteren, men stedet fikk i hvert fall sitt eget postkort. Ca. 1910, ukjent utgiver.

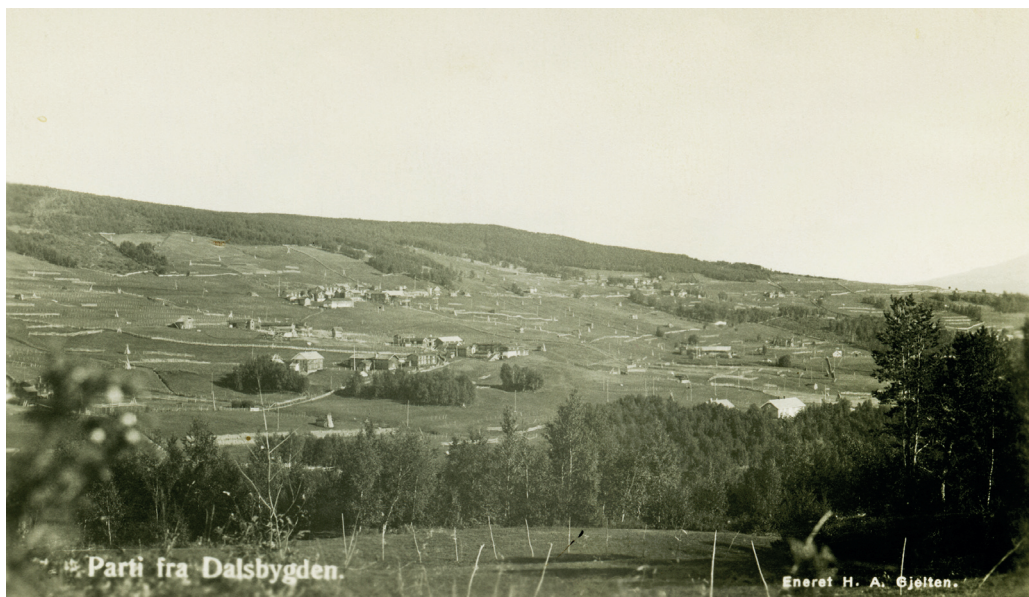
Postfører Sundmoen på Harley Davidson i 1921. Godt komponert og flott teknisk kort signert Bredalslien.

Et av de merkeligste motivene fra Bredalsliens samling. Men utstillingen av tomflasker – en parade som det står på baksiden – har også fått postkortbaksiden, og datering 1909. Vi antar at dette er etterlatenskaper fra jegerne som residerte på garden.

Interiørfoto var vanskelig med datidens utstyr – her ser vi at kvinnen på bildet har beveget seg under eksponeringen. Det er Bredalslien som har tatt bildet i 1923. Personene er ukjente.

Ca. 30-tallet. H.A. Gjelten.

På 50- og 60-tallet kom flyfotoet for fullt. Her er det Norrønaflv som har vært ute rundt 1960 og forevige Dalsbygda sentrum – og ikke minst alle hesjene.

Fra tidlig 60-tall. Kortet er datert 1965. Utgiver Widerøe.

Hummelfjell Hotell, Os i Østerdalen

Foto: Nyeggen

Det finnes en rekke postkortmotiver med Hummelfjell Turisthotell, men dette er muligens det eneste i svart/hvitt. Utgiver er Nyeggen, Alvdal – en fotograf som står bak svært mange Os-motiver på 60- og 70-tallet. Dette kortet er stemplet i 1963, men er muligens noen år eldre.

Mye folk og liv og røre på dette hotellkortet. Utgitt av Normann og stemplet i 1985.

Navnebytte fra Hummelfjell Turisthotell til Park Hotell. Ubrukt kort, utgitt av Knut Aune. Muligens 1990-tallet.

Os var tidlig ute med alpinbakker og skiheis. Dette kortet er datert 1962. Utgitt av Normann.

Et populært feriested på slutten av 1900-tallet. Ut fra klesdrakt og biler, daterer vi dette kortet til 60-tallet. Utgiver Knut Aune.

Vintermotiver er generelt mindre vanlige enn sommermotiver på postkort. Narbuvoll fjellstue er imidlertid et unntak. Herfra finnes det en rekke flotte vintermotiver – som dette 60-tallskoret fra Normann.

Tynset har sparken og rådhuset, Tolga har Gammelbrua og Lensmannsstabburet, mens Os har selveste Hummelfjellgubben. Skapt og skåret av Arnold Langøien. Kort utgitt av Normann. 80-tallet?

Os sentrum på flyfoto fra Widerøe på 50-tallet. Kortet er brukt i 1956.

Flyfoto som viser Os i 1988. Dagens bilde er ikke veldig ulikt, men på detaljnivå finnes en god del endringer. Foto av Fjellanger Widerøe for Normann.

Ikke mange postkort å finne herfra, og stedsnavnet er heller ikke nevnt på dette kortet. Det står bare «Parti mot Hummelfjell, 1580 moh». Høyden på Hummelfjellet er ikke mer enn omtrentlig. Riktig høyde er 1543 moh.

«Gaarden Hummervold, Os, Østerdalen». Legg merke til teksten har blitt til Hummervold.